

Conference name – VII Міжнародна науково-практична конференція «Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications»

Section name – Мистецтвознавство

Особливості композиційних рішень сучасних виробів ручного ткацтва

Красильникова Ірина Валеріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Кафедра образотворчого, декоративного мистецтва,
технологій та безпеки життєдіяльності
ksanamar77@gmail.com

Соловей Віктор Володимирович,

кандидат педагогічних наук, доцент
Кафедра образотворчого, декоративного мистецтва,
технологій та безпеки життєдіяльності

Сіренко Владислава Владиславівна,

здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра

Ладанюк Марія Володимирівна,

здобувачка ступеню вищої освіти магістра
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті схарактеризовано особливості композиційних рішень сучасних виробів ручного ткацтва. Зазначено, що в основі композиції гобелену лежить плоске зображення, зумовлене технологією ручного ткацтва; найефективнішими прийомами відображення художнього образу у виготовленні виробу декоративно-ужиткової творчості є узагальнення, стилізація та трансформація. Визначено основні критерії грамотної побудови композиції для гобелену.

Ключові слова: вироби ручного ткацтва, тапісерія, композиційне рішення, узагальнення, стилізація, трансформація.

Abstract. The article characterizes the features of compositional solutions of modern hand-woven products. It is noted that the composition of the tapestry is based on a flat image caused by hand-weaving technology; the most effective methods of displaying an artistic image in the production of a product of decorative and applied creativity are generalization, stylization and transformation. The main criteria for the competent construction of a composition for a tapestry are determined.

Keywords: hand-woven products, tapestry, compositional solution, generalization, stylization, transformation.

Мистецтво ткацтва – один з ранніх видів декоративно-ужиткового мистецтва. Ручне ткацтво є одним з найдавніших ремесел з історією, що налічує чимало тисяч років. На основі реконструкції та вивчення традиційних технік ткацтва дослідники виокремили способи отримання тканини, які передували ткацтву. До них належать найдавніші техніки – виття та плетіння, потім – напівткання, примітивне ткання та розвинене ткання.

Протягом тривалої історії розвитку шпалерного мистецтва їх назва неодноразово змінювалася, килими називали мільфлерами (у перекладі з французького «тисяча кольорів»); arrasами (від назви міста Arras) – це декоративні, яскраві шпалери, побудовані на контрасті кольорів з використанням золотих і срібних ниток. Новим етапом у розвитку шпалерного мистецтва можна вважати килими, на яких зображувалися пейзажі, – вердюри (у перекладі з французької означає «зелень, рослинність»). З XVI ст. найпопулярнішими у всій Європі стають вандтапейти (з голландського – гладкий настінний килим), а період переходу від стилю Відродження до стилю Бароко припав на розквіт англійських шпалер, що в подальшому отримали назву тепісерій (гобелен – фр. gobelin) за назвою мануфактури братів Гобеленів.

Злети і падіння шпалерного мистецтва тривали протягом XVIII-XX ст. Нового розквіту цей вид декоративно-ужиткового мистецтва набув у XX ст. У другій половині XX ст. інтерес до гобеленів зріс настільки, що займатися ткацтвом почали власне художники, тому гобелен став трансформуватися з плоского килима в рельєфний, а іноді і зі скульптурними формами. Гобелен виходить у простір. Це явище в мистецтвознавстві називається «пластичним вибухом».

Нині мистецтво ручного ткацтва знову переживає розквіт: щорічні виставки, конкурси, гобеленів у різних містах, симпозіуми, українське трієнале гобелена у Києві тощо. Всі ці заходи звертають нашу увагу не тільки на затребуваність цього мистецтва, а й на нові, експериментальні, незвичайні композиційні рішення в сучасних тапісеріях (фр. tapiserie – килимові вироби, гобелени, килими).

Сучасний гобелен – складний декоративний виріб, що включає нові матеріали і технології виготовлення. Гобелен на сучасному етапі трактує нове розуміння пластики ручного ткацтва. Тапісерія – прийнятий фахівцями термін для позначення сучасних творів авторського ручного ткацтва, які використовують досвід шпалерного ткацтва, різні види переплетень, сучасні матеріали та технології. Слово «тапісерія» походить від грецького «тапес» – назва килима. Сучасні англійська та французька назви означають «килимова картина», а німецька – «картинний килим».

Нині існує чимало різновидів гобеленів, деякі з них можна назвати такими умовно. Іноді за оригінальним зовнішнім виглядом дуже важко розпізнати гобеленову основу. Сучасні гобеленові полотна часом є складними просторовими структурами.

Здебільшого композиційні рішення сучасних тапісерій не змінилися. Проте деякі з них дещо видозмінились. У сучасному гобелені можна виокремити два

основні напрями ткацтва: декоративний та концептуальний. Декоративний напрям передбачає створення традиційних шпалер, а концептуальний напрям полягає в експериментуванні з текстильними волокнами, трансформації текстильної поверхні з двовимірної площини у тривимірну. У сучасному художньому текстилі виокремлюють кілька видів: 1) площинні (ті, що висять на стіні); 2) просторові або 3D, які можна обійти навколо; 3) енвайронмент, що становлять навколишнє (просторове) середовище.

Концептуальна ідея енвайронменту полягає в залученні глядача до арт-простору, у злитті навколишнього середовища з художнім образом. Основне завдання енвайронментального мистецтва передбачає вивчення взаємозв'язку між об'єктом і навколишнім середовищем.

Будь-який художній витвір характеризується кількома критеріями: концепцією, творчою інтерпретацією, композиційним і колористичним рішенням, естетичними характеристиками, технікою художнього виконання. У нашому дослідженні ми детальніше зупинимось на критерії композиційного рішення художнього витвору.

Наукою мистецтвознавства визначено закони композиції у пластичних мистецтвах. Серед них загальні прийоми створення композиції, які належать як до образотворчих мистецтв, так і до необразотворчих. Виокремимо лише основні з них, які можуть бути застосовані в сучасних гобеленах. Гобелен – тапісерія витвір декоративно-ужиткового мистецтва, тому мова йде про застосування прийомів умовної передачі художнього образу.

Композицією ми називаємо структурну організацію елементів художнього витвору, що створює єдність, цілісність і підпорядкованість елементів матеріального втілення концепції митця-автора. Вона поділяється на станкову, декоративну, монументально-декоративну, архітектурну [2].

Композиція в декоративно-ужитковому мистецтві має свої особливості. По-перше, це процес роботи з площиною, формуванням площинного зображення. По-друге, це членування площини на частини, пошук співмасштабності цих частин. По-третє, це – перехід від тривимірного просторового зображення до двовимірного, відмова від лінійно-повітряної перспективи та об'єму [1].

В основі композиції гобелену лежить плоске зображення, зумовлене технологією ручного ткацтва. Основними складовими зображення є базові елементи композиції: точка, пляма, лінія. Композиція, у свою чергу, зумовлена використанням кольору, текстури та фактури традиційних і нових текстильних матеріалів, таких як пряжа, декоративні нитки та стрічки, волокна, стебла рослин, металеві дроти та ін.

Тапісерії належать до творів декоративно-ужиткового мистецтва – галузі пластичних мистецтв, твори якої поряд з архітектурою художньо формують матеріальне середовище, що оточує людину, естетичну ідейно-образну першооснову.

Декоративність розглядається як певний ступінь узагальнювального бачення,

що формується сукупністю художніх засобів, досягає емоційної виразності за допомогою прийомів стилізації та трансформації «реальної картинки», створюючи нову дійсність з певними символічними кодами [1].

У виготовленні виробу декоративно-ужиткової творчості узагальнення, стилізація та трансформація є найефективнішими прийомами відображення художнього образу. Авторська інтерпретація емоційно віддзеркалює чуттєве сприйняття художника. Відмовляючись від достовірного, реалістичного трактування дійсності, можливо розкрити основну сутність явища або художньо-творчої ідеї.

У свою чергу, стилізація визначається як один з прийомів візуальної організації образного відображення, за якого виявляються найхарактерніші риси предмета. Прийом трансформації пояснюється як зміна форми предмета, тобто трансформування її в необхідну сторону: округлення, витягування, збільшення або зменшення розміру окремих частин тощо..

У процесі роботи з формою, кольором і фактурою художник досягає задуманої виразності. Форма може бути кутоподібною, пластичною, контрастною, нюансною, плоскою та об'ємною. Водночас об'єм завжди впливає на глядача сильніше, активніше, емоційніше. Всі колірні поєднання поділяються на контрастні, нюансні та багатоколірні композиції. Фактура підкреслює характер створюваної художником поверхні.

Таким чином, основним критерієм грамотної побудови композиції для гобелену є її цілісність, відповідність до технології ручного ткацтва та стилістична єдність елементів. Про цілісність композиції свідчить органічне сплетення мотивів та інтервалів зображення. Стилiстична єдність досягається за допомогою використання принципів формоутворення в декоративній композиції та засобів творчої стилізації. Відповідність до технології ручного ткацтва має відобразитися в композиції таким чином, щоб усі елементи зображення не створювали враження фрагмента виробу або тканини.

Формування композиції для виробів у техніці ручного ткацтва, що ґрунтується на принципах стилізації, підкреслює винайдений автором індивідуальний орнаментально-колеристичний мотив. У цілому, дає змогу організувати таку композицію, в якій цей мотив не втратив би свого звучання, а набув ще більшої художньо-емоційної виразності.

Знання композиційних прийомів і засобів, технік ручного ткацтва, креативне мислення дають змогу художникам створювати нові сучасні твори декоративно-ужиткового мистецтва. Стилiстичні характеристики формуються в процесі варіації технічних можливостей сучасного гобелену, що виходить у простір з новими матеріалами, створюючи концептуальні витвори мистецтва.

Дослідження гобелена-тапісерії представляють особливий інтерес у галузі сучасного мистецтва. Сучасні тапісерії характеризуються широкими художньо-творчими можливостями. В Україні в цьому виді декоративно-ужиткового мистецтва працює чимало художників, які невпинно експериментують, зокрема, з

нетекстильними матеріалами – поліетиленом, металом, у поверхню роботи органічно додають кераміку, дерево, каміння, активно вводять металеві нитки та різні плівки тощо. Поряд із сучасними техніками та матеріалами використовуються коптські, перуанські, кавказькі, турецькі прийоми. Традиційні плетіння урізноманітнюються нині різними авторськими варіаціями.

Список використаних джерел:

1. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.

2. Соловей В.В., Марущак О.В., Лукова О.М., Багрій Д.С. Навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій основам композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 3. С. 22-28.